

VAMMAISFOORUMIN / TUKIKESKUS HILMAN KANNANOTTO KOSKIEN TULKKIPALVELUJEN TARJOAMISTA JA KORVAAMISTA VAMMAISILLE JA PITKÄAIKAISSAIRAILLE MAAHANMUUTTAJILLE

Vammaisfoorumin alaisuudessa vuodesta 2006 asti toimineen Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilman tavoitteena on edistää vammaisten ja pitkäaikaissairaiden maahanmuuttajien oikeuksia ja yhdenvertaista osallistumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomen kieltä vielä heikosti taitamattomilla vammaisilla maahanmuuttajilla on tarvetta tulkkipalvelulle monissa eri yhteyksissä sekä viranomais- että järjestökentällä, eikä heidän yleensä ole mahdollista itse kattaa tulkkauksesta koituvia kuluja. Tulkkipalvelun puuttuminen tai sen korvaamisen epääminen on osoittautunut ongelmalliseksi useissa tukikeskuksen asiakastapauksissa, vastaavasti taas tulkkipalvelun tarjoamisella tai sen kustannusten korvaamisella on ollut huomattavia myönteisiä vaikutuksia.

Lakisääteinen oikeus tulkkaukseen ei usein riitä varmistamaan vammaisten maahanmuuttajien yhdenvertaisia osallistumismahdollisuuksia

Maahanmuuttajien oikeudesta tulkkaukseen on säädetty useissa eri laeissa. Lakisääteinen velvoite tulkin järjestämiseen koskee muun muassa viranomaisasiointia, jos asia on tullut vireille viranomaisen aloitteesta. Esimerkiksi johonkin vammaiselle maahanmuuttajalle tärkeään palveluun tai etuuteen liittyvä asiointi ei kuitenkaan aina täytä tätä kriteeriä, jolloin yksiselitteistä velvoitetta tulkkaukseen ei ole. Huonoimmassa tapauksessa vammaisen maahanmuuttaja ei edes saa tietoa oikeudestaan johonkin palveluun tai etuuteen, koska hän ei ole saanut riittävää neuvontaa ja ohjausta ymmärtämällään kielellä.

Potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskeissa laeissa edellytetään tulkkauksen järjestämistä ”mahdollisuuksien mukaan”, mikäli ammattihenkilöstöllä ja asiakkaalla ei ole yhteistä kieltä. Tämänkaltaiset löyhät muotoilut lainsäädännössä ja yhdenmukaisten toimintaohjeiden puuttuminen johtavat vaihteleviin käytäntöihin, joissa vammaisen maahanmuuttajan oikeudet ja etu eivät aina toteudu parhaalla mahdollisella tavalla.

Käytännössä esimerkiksi kuntien sosiaalityöntekijöillä on itsenäistä harkintavaltaa sen suhteen, minkälaisissa tilanteissa tulkkikulut korvataan. Jos sosiaalityöntekijä ei ole riittävän perehtynyt asiakkaan kokonaistilanteeseen tai vammaisasioihin yleensä tai asiakas ei osaa perustella asiaansa riittävästi, on vaarana, että esimerkiksi maahanmuuttajaperhe, jossa on vammaisen lapsi, ei voi osallistua sopeutumisvalmennukseen, koska sosiaalityöntekijä ei puolla tulkkikulujen korvaamista. Sopeutumisvalmennuksella voi kuitenkin olla erittäin suuri merkitys koko perheen lyhyen ja pitkän tähtäimen hyvinvoinnille ja kotoutumiselle, erityisesti jos vanhemmat eivät muuten osaa toimia vammaisen tai sairaan lapsensa parhaaksi.

Kelan tutkimuksen (2012) mukaan maahanmuuttajat hakevat ja saavat vähemmän kuntoutusta kuin kantaväestöön kuuluvat. On hyvä huomioida, että suomea tai ruotsia osaamaton vammainen maahanmuuttaja tarvitsee tulkkia paitsi kyetäkseen hakemaan kuntoutusta, myös osallistuakseen siihen ja hyötyäkseen siitä. Kuntoutukseen pääsy ei missään tilanteessa saisi kariutua siihen, että tulkkipalvelut korvaavaa tahoa ei löydy.

Kokonaisuutena ajatellen tulkkausta koskevat lakisääteiset velvoitteet on vammaisten maahanmuuttajien näkökulmasta katsottuna määritelty liian kapea-alaisesti yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien takaamiseksi. On kuitenkin syytä korostaa, että vaikka lain kirjain jättää tulkinnan varaa, on selvästi kotoutumis-, vammais- ja yhdenvertaisuuslainsäädännön hengen mukaista, että oikeutta tulkkaukseen sovelletaan kaikissa tilanteissa mahdollisimman laaja-alaisesti ja asiakaslähtöisesti eli vammaisen maahanmuuttajan edun näkökulmasta.

Tulkkipalvelun tarjoaminen edistää vuorovaikutuksen onnistumista ja vammaisen maahanmuuttajan oman näkemyksen huomioon ottamista

Myös niillä vammaisilla maahanmuuttajilla, joiden suomen tai ruotsin kielen taito on vielä vähäinen, on oikeus oman näkemyksensä ilmaisemiseen ja kuulluksi tulemiseen. On hyvä muistaa, että asiakkaan voi kulttuurisista tai muista syistä johtuen joskus olla vaikea myöntää, että hän ei ymmärrä. Asiakas ei myöskään välttämättä osaa muotoilla lisäkysymyksiä suomeksi, vaikka niille olisi tarvetta. Tulkkipalvelun tarjoaminen edistää vuorovaikutustilanteen aitoa kaksisuuntaisuutta silloin, kun on aihetta olettaa, että riittävän vahvaa yhteistä kieltä ei muuten ole.

Tulkin käyttö parantaa myös vuorovaikutuksen tuloksellisuutta: esimerkiksi asiakaspalvelutilanteessa annetulla neuvonnalla on vain näennäinen vaikutus, jos asiakas ei todellisuudessa ymmärrä, mistä on kyse. Tällöin asiakas ei oikeasti hyödy neuvonnasta ja siihen kulutetut aika- ja henkilöresurssit menevät hukkaan. Yksinkertaisimmillaan kyse voi olla tilanteesta, jossa asiakkaan tulevaan lääkäritapaamiseen on varattu tulkki, mutta suomeksi annettu tieto lääkäriajasta jää asiakkaalta ymmärtämättä, eikä hän saavu paikalle. Kaikki osapuolet siis häviävät tilanteesta. Samankaltaisia ongelmia syntyy ainoastaan suomeksi annetuista viranomaispäätöksistä, joiden sisältö jää helposti ymmärtämättä henkilöltä, jonka suomen kielen taito ei vielä ole vahva. Tällöin päätöksen saanut henkilö ei osaa toimia asianmukaisesti, eikä hänellä myöskään ole tosiasiallista mahdollisuutta hakea kielteiseen päätökseen muutosta.

Pieni investointi tulkkipalveluihin ehkäisee suurempia kustannuksia tulevaisuudessa

Vähemmistön vähemmistönä vammaiset ja pitkäaikaissairaat maahanmuuttajat ovat erityisessä syrjäytymisvaarassa. Vaikein tilanne on niillä vammaisilla maahanmuuttajilla, joilla on heikko kielitaito ja ymmärrys suomalaisesta yhteiskunnasta sekä heikentynyt toimintakyky, eikä sosiaalista tukiverkkoa Suomessa. Ilman tulkkipalveluja tällaisella henkilöllä ei välttämättä juuri ole mahdollisuuksia kosketuspinnan luomiseen kodin ulkopuoliseen maailmaan, ja eristäytyneisyys voi helposti johtaa masentumiseen ja muihin terveysongelmiin. Samankaltaisessa tilanteessa voi olla myös vammaisen tai pitkäaikaissairaana henkilön omaishoitajana toimiva maahanmuuttaja. Omaishoitajuus on vammaisten maahanmuuttajien perheissä yleistä, mutta näiden omaishoitajien tarpeisiin ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota. Esimerkiksi omaishoitajien jaksamiseen suunnatut palvelut, kuten tuetut lomamatkat, jäävät helposti

suomen tai ruotsin kieltä heikosti taitavan omaishoitajan ulottumattomiin, ellei mahdollisuutta tulkin käyttöön ole. Tulkkipalvelujen tarjoamisella tai korvaamisella voi siis olla huomattava merkitys syrjäytymisen, mielenterveys- ja muiden terveysongelmien sekä uupumisen ennaltaehkäisemisessä. Pitkällä tähtäimellä tämä paitsi edistää olennaisesti yksittäisten ihmisten elämänlaatua, myös vähentää yhteiskunnalle koituvia kustannuksia.

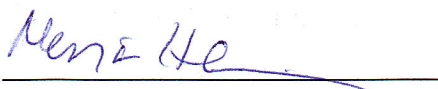
Tulkkipalveluihin varautuminen edistää maahanmuuttajien osallisuutta vammaisjärjestöissä

Vammaisjärjestöillä ja niiden paikallisyhdistyksillä on tärkeä rooli vammaisen henkilön myönteisen vammaisidentiteetin vahvistamisessa sekä vertaistuen, asiantuntijaohjauksen ja vapaa-ajan toimintamahdollisuuksien tarjoamisessa. Myös vammaisen maahanmuuttaja saisi monissa asioissa usein parhaimman tuen omasta vammaisjärjestöstään. Vammaisjärjestön toimintaan mukaan pääseminen voi merkittävästi edistää vammaisen maahanmuuttajan kotoutumista, elämänhallintaa ja yleistä hyvinvointia. Erityisen tärkeää muihin saman vamman tai sairauden kanssa eläviin tutustuminen on niille maahanmuuttajille, joiden lähtömaassa kyseinen vamma tai sairaus on tuntemattomampi tai jollain lailla stigmatisoitu asia.

Tukikeskus Hilman kokemuksen mukaan vähäinen suomen tai ruotsin kielen taito voi kuitenkin käytännössä usein estää osallistumisen vammaisjärjestöjen toimintaan, sillä monet toiminnot (esimerkiksi vertaistukiryhmät ja neuvontapalvelut) perustuvat pitkälti kieleen. Yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi on tärkeää, että vammaisjärjestöjen resursoinnissa huomioidaan myös tulkkipulot. Lisäksi järjestöjen ja niiden paikallisyhdistysten on hyvä aktiivisesti pohtia erilaisia tapoja monikulttuurisen osaamisensa ja palveluntarjontansa vahvistamiseen.

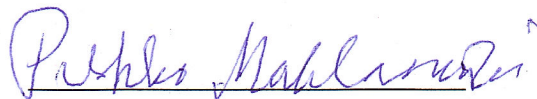
Helsingissä 13.8.2013

Vammaisfoorumi ry/ Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma

Merja Heikkonen

hallituksen puheenjohtaja

Pirkko Mahlamäki

pääsihteeri

Lisätietoja:

Vt. koordinaattori Tuija Sarvi, Vammaisten maahanmuuttajien tukikeskus Hilma
Puh. 050 300 2501, tuija.sarvi@tukikeskushilma.fi
www.tukikeskushilma.fi